

VĂN HÓA HỌC ĐƯỜNG: QUAN NIỆM, VAI TRÒ, BẢN CHẤT VÀ MỘT SỐ YẾU TỐ CƠ BẢN

TS. PHẠM THỊ MINH HẠNH
Trưởng Cao đẳng Công đồng Bình Thuận

Đặt vấn đề

Trong giai đoạn hội nhập kinh tế quốc tế, nguồn nhân lực Việt Nam không những phải khẳng định được năng lực của mình trong lĩnh vực chuyên môn qua các hoạt động diễn ra trong xã hội mà mỗi công dân Việt Nam cần phải khẳng định đạo đức tác phong đặc trưng của con người Việt Nam được hình thành và hun đúc qua từng chặng đường lịch sử của đất nước. Những phẩm chất này của thế hệ trẻ chủ yếu được rèn luyện thông qua các hoạt động giáo dục trong nhà trường Việt Nam. Văn hóa học đường là một trong những yếu tố vô cùng quan trọng trong việc hình thành những phẩm chất đạo đức này cho thế hệ trẻ Việt Nam ngay khi còn ngồi trên ghế nhà trường.

1. Quan niệm về văn hóa học đường

Có nhiều quan niệm về văn hóa học đường khác nhau ở các quốc gia, nhất là đối với các quốc gia quan tâm đến những nét đặc trưng của dân tộc mình trong sự phát triển chung của nhân loại. Các quốc gia này xác định cho dù hội nhập với nhiều cường quốc khác nhau trên thế giới, họ vẫn luôn nhận ra sự khác biệt giữa họ với những con người của nhiều nền văn hóa đang tồn tại. Xuất phát từ quan điểm cơ bản đó, mặc dù có một số điểm riêng nhưng nhìn chung, văn hóa học đường được quan niệm như sau: *Văn hóa học đường là văn hóa của tổ chức nhà trường đang tồn tại trong một xã hội, là hệ thống những quy định tường minh hay ngầm ẩn các chuẩn mực đạo đức, giá trị cơ bản, quy tắc ứng xử tốt đẹp nhất giữa các thành viên trong nhà trường với nhau, giữa các thành viên trong nhà trường và các tổ chức, cá nhân ngoài xã hội có liên quan trong quá trình hoạt động; đặc trưng cho mỗi nhà trường, phù hợp với xã hội đó.*

2. Vai trò của văn hóa học đường trong nhà trường và trong xã hội Việt Nam

Như đã nêu, việc hình thành những phẩm chất đạo đức cho thế hệ trẻ Việt Nam ngay khi còn ngồi trên ghế nhà trường là một trong những mục tiêu giáo dục ở các cấp học, bậc học. Sự phát triển nhân cách của học sinh chịu ảnh hưởng rất lớn của môi trường văn hóa xã hội xung quanh. Một môi trường văn hóa học đường thuận lợi sẽ tạo điều kiện cho các em nhanh chóng trưởng thành, tạo nền tảng cơ bản vững chắc để có thể trở thành người công dân tốt cho xã hội.

Văn hóa học đường lành mạnh giúp các thành viên trong nhà trường chia sẻ với nhau những kinh nghiệm và kiến thức, phát triển khả năng hợp tác giữa các thành viên trong mọi lĩnh vực hoạt động của nhà trường: chia sẻ quyền lực trong hoạt động quản lý nhà

trường giữa các cấp lãnh đạo; chia sẻ các hoạt động chuyên môn giữa các giáo viên; chia sẻ kinh nghiệm học tập giữa những học sinh; cùng nhau hợp tác để thực hiện được mục tiêu đã đề ra trong từng giai đoạn phát triển của nhà trường... tạo môi trường thuận lợi tin cậy, tôn trọng lẫn nhau giúp mọi thành viên trong nhà trường quan tâm đến nâng cao chất lượng dạy và học, khuyến khích mọi thành viên trong trường cởi mở, bày tỏ mọi ý kiến của cá nhân, tích cực hoạt động vì sự phát triển chung của nhà trường.

Văn hóa học đường của mỗi nhà trường tạo niềm tin cho xã hội trong việc thực hiện các chức năng giáo dục của mình, đặc biệt là chức năng kinh tế qua hoạt động đào tạo nhân lực cho xã hội, cung cấp một nguồn nhân lực có đức có tài, có đủ khả năng khẳng định mình trong thời kỳ hội nhập kinh tế quốc tế. Bên cạnh đó, văn hóa học đường còn đóng vai trò việc phát triển thương hiệu nhà trường đối với cộng đồng trong nước và quốc tế. Từ đó, mỗi nhà trường sẽ là tấm gương sáng cho các tổ chức khác trong xã hội noi theo, dần dần hình thành bản sắc văn hóa tốt đẹp đặc trưng cho dân tộc Việt Nam trong từng giai đoạn lịch sử.

3. Bản chất của văn hóa học đường

Mặc dù có nhiều quan niệm khác nhau về văn hóa học đường nhưng về bản chất, *văn hóa học đường là môi trường*, nơi mà mỗi cá nhân đang hoạt động trong đó có đủ điều kiện để thể hiện mình một cách toàn vẹn nhất vì mục tiêu chung của cộng đồng.

Môi trường này bao gồm cả môi trường địa lý, môi trường vật lý và môi trường tâm lý và giáo dục mà mỗi người trong đó đều nhìn thấy, cảm nhận và sử dụng được. Đó là nơi mà mỗi cá nhân sau khi trưởng thành đều cảm thấy tự hào về cái nôi đã nuôi dưỡng mình lớn khôn.

4. Một số yếu tố cơ bản của văn hóa học đường

Với quan niệm và bản chất đã nêu, văn hóa học đường gồm một số yếu tố cơ bản sau đây:

- *Kế hoạch chiến lược phát triển nhà trường*: là những định hướng cho sự phát triển của nhà trường:

+ *Tầm nhìn*: Xác định tầm nhìn giúp cho mọi thành viên trong nhà trường và xã hội thấy được thành quả của sự phát triển chung trong tương lai. Từ đó, giúp họ thấy được trách nhiệm của mình trong việc đóng góp cho sự phát triển chung.

+ *Sứ mệnh*: Mọi hoạt động của các thành viên trong nhà trường đều nhằm thực hiện sứ mệnh chung đã được xác định.

+ *Hệ thống giá trị*: Lãnh đạo nhà trường cần phải

lựa chọn, kết hợp hữu cơ các giá trị, định hướng cho sự hình thành hệ thống giá trị trong nhà trường. Đây cũng chính là các phẩm chất đạo đức cơ bản mà mỗi công dân cần phải có được trong quá trình sống và làm việc, nhất là những phẩm chất đặc trưng cho con người Việt Nam trong quá trình hội nhập. Sự kết hợp giữa một số giá trị mang tính truyền thống như liêm chính, trung thành... với các giá trị hiện đại: tinh thần trách nhiệm, tôn trọng lẫn nhau, hợp tác làm việc...

+ Mục đích, mục tiêu: định hướng tổng quát và cụ thể cho từng giai đoạn phát triển của nhà trường để có cơ sở để ra các giải pháp thiết thực, hiệu quả và phù hợp.

+ Các giải pháp: giúp lãnh đạo và bộ phận quản lí nắm vững các hoạt động cần thiết nhất trong từng giai đoạn lịch sử phát triển nhà trường.

- *Ảnh hưởng của các cấp lãnh đạo trong nhà trường đến mọi thành viên.* Sự ảnh hưởng này nếu được xác lập sẽ đảm bảo tôn ti trật tự trong cộng đồng, nhờ đó sẽ dễ dàng triển khai các hoạt động nhằm thực hiện các giải pháp đã đề ra. Xác lập sự ảnh hưởng của các cấp lãnh đạo không chỉ đơn thuần dựa trên quyền lực mà phải có sự tôn trọng thực sự về phẩm chất, nhân cách lãnh đạo của các thành viên trong nhà trường.

- *Các chính sách khuyến khích cho mọi hoạt động trong nhà trường:* ban hành những chính sách khuyến khích tất cả các thành viên trong nhà trường tham gia mọi hoạt động của nhà trường và cộng đồng: dạy, học, nghiên cứu, hoạt động ngoài giờ lên lớp, các hoạt động chuyên môn, nghiệp vụ, hoạt động đoàn thể trong nhà trường... Tham gia hoạt động là con đường giúp mỗi thành viên thể hiện bản lĩnh của cá nhân trong quá trình vận dụng những kiến thức và kinh nghiệm đã học, đặc biệt là khả năng hợp tác giữa các thành viên nhằm mang lại hiệu quả cao nhất các mục tiêu đã đề ra.

- *Xây dựng phương châm xử thế, bầu không khí chung cho cộng đồng:* ứng xử, giao tiếp thân thiện, lành mạnh giữa các thành viên trong nhà trường, nhất là giữa giáo viên và học sinh; không khí hội họp, sinh hoạt... phù hợp với thuần phong mỹ tục, với xu thế phát triển của thời đại trong từng giai đoạn phát triển của đất nước. Đây là yếu tố dễ dàng nhận thấy nhất trong văn hóa trường học.

- *Xây dựng khung cảnh nhà trường, cách bài trí lớp học.* Hình thức luôn để lại dấu ấn nhất định trong các giá trị văn hóa, vì thế cần thể hiện sự khác biệt về hình thức của mỗi trường so với bất kỳ một tổ chức nào đó trong xã hội. Ngoài ra, khung cảnh nhà trường còn thể hiện sự quan tâm đến việc giáo dục các thành viên trong nhà trường phát triển môi trường tự nhiên tạo các điều kiện thuận lợi cho mọi hoạt động diễn ra tốt nhất.

- *Xác định sự đặc trưng của nhà trường thông qua logo, khẩu hiệu, bảng hiệu, biểu tượng.* Yếu tố này giúp các thành viên tự hào về những gì mình đóng góp cho sự phát triển của nhà trường và mọi người trong xã hội

dễ dàng phân biệt được sự đặc trưng giữa các đơn vị.

- *Xây dựng truyền thống trường qua đồng phục, các nghi thức, nghi lễ.* Truyền thống và tính lịch sử nhà trường sẽ giáo dục mọi thành viên trong nhà trường biết tôn trọng, giữ gìn và phát triển văn hóa học đường đã được hun đúc qua các thế hệ.

- *Thường xuyên tổ chức các hoạt động văn hoá trong trường, tham gia các hoạt động văn hóa, lễ hội của địa phương.* Thông qua các hoạt động này, nhà trường tạo mọi điều kiện để các cá nhân thể hiện và rèn luyện bản thân qua các thử thách trong thực tiễn hoạt động, giúp các giá trị văn hóa hình thành ngày càng bền vững.

- *Quan tâm đến nhu cầu, cảm xúc, mong muốn của cá nhân:* giúp các thành viên cởi mở, tự tin trong mọi hoạt động của mình, sẵn sàng bày tỏ ý kiến của mình trong mọi trường hợp, nhất là đối với học sinh.

- *Xây dựng thương hiệu trường:* khẳng định hiệu quả hoạt động của nhà trường đối với xã hội, chủ yếu thông qua sản phẩm giáo dục và đào tạo, trong đó có các phẩm chất và năng lực của học sinh mà văn hóa trường học đã góp phần hình thành.

5. Kết luận

Văn hóa học đường là một bộ phận của văn hóa xã hội, là đặc trưng văn hóa cơ bản mà mỗi nhà trường phải dày công xây dựng trong một thời gian dài mới có thể đạt được nét văn hóa phù hợp với sự phát triển của xã hội trong từng giai đoạn lịch sử. Đặc biệt văn hóa học đường chịu nhiều ảnh hưởng của hiệu trưởng- người lãnh đạo cao nhất trong nhà trường. Do đó, khi nói đến xây dựng văn hóa học đường ở nước ta hiện nay người hiệu trưởng phải là người đầu tiên thấy rõ bản chất, vai trò và những yếu tố cơ bản nhất của văn hóa học đường mới có thể thực hiện hoạt động này hiệu quả.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. C. Elbot & D. Fulton, *Building an intentional school culture*, 2008.
2. CEP, *Developing and assessing school culture: A New Level of accountability for Schools*, 2010.
3. Elizabeth R. Hinde, *School Culture and Change: an examination of the effects of school culture on the Process of Change*, 2004.
4. www.schoolculture.net.

SUMMARY

In the article, the author has presented the conception of school culture and the role it plays in Vietnamese schools and societies. Also, given the conception and role of school culture, the author has gone further to analyze the nature and some of the fundamental factors associated with school culture such as the school development strategy and plan; define the unique qualities of the school through logo and slogan; organize cultural activities in school, etc.